

**ГАЛУЗЕВІ СТРУКТУРНІ ЗРУШЕННЯ РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ**

Лукащук В.В.

В статті наведено дослідження галузевих структурних зрушень розвитку підприємницького сектору України за 2006-2013 рр. Визначено не лише питому вагу окремих складових і тенденції їх розвитку, але й запропонована зведена кількісна характеристика структурних зрушень в часі та просторі.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Перехід України до сталого розвитку, що ставить за мету «задоволення потреб сучасності, не ставлячи під загрозу здатність наступних поколінь задовольняти свої власні потреби» [1], висуває, зокрема вимоги раціонального використання природних ресурсів. В поєднанні з обмеженим бюджетним фінансуванням особливої уваги заслуговує знаходження оптимальної та ефективної галузевої структури розвитку підприємницького сектору України, яка б враховувала розвиток пріоритетних видів економічної діяльності і сприяла забезпеченню конкурентоспроможності вітчизняних товарів, робіт, послуг та зростанню рівня життя населення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням дослідження структури та структурних зрушень в економіці регіону присвячені численні роботи вітчизняних і зарубіжних вчених, та разом з тим системному дослідженню галузевих структурних зрушень розвитку підприємницького сектору України, а саме визначенню питомої ваги окремих складових і тенденцій їх розвитку, в поєднанні із зведеною кількісною характеристикою структурних зрушень в часі та просторі, не приділено належної уваги.

Метою даної статті є виявлення основних тенденцій галузевих структурних зрушень розвитку підприємницького сектору України задля визначення шляхів їх подолання.

Основні результати дослідження.

Для дослідження структури економічних явищ необхідно не лише визначити питому вагу окремих складових і тенденції їх розвитку, але й дати зведену кількісну характеристику структурних зрушень в часі або ж відмінності однорідних структур в просторі.

Існує ряд показників, які дають кількісну оцінку структурним відмінностям. Здебільшого вони базуються на середньо лінійному та середньо-квадратичному відхиленні.

Лінійний коефіцієнт «абсолютних» структурних зрушень [2]:

$$\delta_{d_2-d_1} = \frac{\sum |d_2 - d_1|}{n}, \quad (1)$$

де d_2 і d_1 – відповідно питома вага звітної і базового періодів, n – кількість виділених складових.

Максимальне значення цього коефіцієнту – $2/n$.

Статистично його суть полягає в тому, що він представляє собою середню арифметичну з модулів абсолютних приростів питомої ваги всіх складових. Даний коефіцієнт характеризує середню величину відхилень від питомої ваги, тобто показує, на скільки відсоткових пунктів в середньому відхиляється одна від одної питома вага частин в сукупностях, що порівнюються. Чим більша величина лінійного коефіцієнту абсолютних структурних зрушень, тим більше в середньому відхиляється одна від одної питома вага окремих частин за два періоди, і тим сильніші абсолютні структурні зрушення.

Квадратичний коефіцієнт «абсолютних» структурних зрушень:

$$\delta_{d_2-d_1} = \sqrt{\frac{\sum (d_2 - d_1)^2}{n}}, \quad (2)$$

Максимальне значення цього коефіцієнту – $\sqrt{2/n}$.

Ці два показники мають ідентичний економічний зміст – вони дають можливість оцінити, на скільки відсоткових пунктів в середньому відхиляються одна від одної питома вага складових за періоди, які аналізуються, але відрізняються вибором форми середньої.

В статистичному аналізі використовується «інтегральний показник структурних відмінностей», який іноді називається індексом Салаї [3]:

$$I_c = \sqrt{\frac{\sum ((d_1 - d_2)/(d_1 + d_2))^2}{n}}, \quad (3)$$

Цей «індекс» є більш чутливим до структурних зрушень, який враховує інтенсивність відхилень питомої ваги окремих груп, питому вагу співставленої пари груп в структурах, що порівнюються, загальну кількість виділених категорій, та змінюється в межах від 0 до 1. Чим ближче коефіцієнт до одиниці, тим більш помітні відмінності в структурі.

Рівень відносних відмінностей структури В.М. Рябцев і Г.І. Чуділін розраховують за формулою [4]:

$$\bar{l}_{відн.} = 1/2 \sum_{i=1}^n \left| \frac{(d_1 - d_2)/((d_1 + d_2)/2)}{n} \right|, \quad (4)$$

показник змінюється в інтервалі від 0 до 1.

Коефіцієнт косинус – косинус кута між векторами структур, розраховується за формулою [3]:

$$E = \sum d_1 * d_2 / \sqrt{\sum d_1^2 \sum d_2^2}. \quad (5)$$

Коефіцієнт косинус повністю визначається кутом повороту між структурами, які вивчаються, і змінюється від 1 (при повному співпадинні

структур) до 0 (при ортогональності структур), тобто при найменшому куті повороту вектор-структури, спостерігається співпадіння структур. Але в силу не лінійності цього показнику відносно зміни кута φ він менш чутливий при малих і більш чутливий при більших відносних змінах структури.

Галузева структура кількості суб'єктів підприємницької діяльності за 2006-2009 рр. представлена на рис. 1. Розглядаючи структуру кількості суб'єктів господарювання за ВЕД, слід відзначити торгівлю; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку як основну сферу зосередження суб'єктів господарювання. Так, в 2009 р. вона склала 59,9%, що на 4,4 в.п. менше за 2006р. Також пріоритетними залишалися діяльність транспорту та зв'язку; операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям, а також промисловість. Зросли діяльність транспорту та зв'язку з 7,6% в 2006р. до 7,9% в 2009р. (на 0,3 в.п.), операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям – з 7,2% в 2006 р. до 9,7% в 2009 р. (на 2,5 в.п.), промисловість – з 6,6% в 2006 р. до 7,1% в 2009 р. (на 0,5 в.п.).

Для підприємств протягом даного періоду сфера торгівлі; ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку залишалася пріоритетною, та вже не мала такого вагомого значення, як для суб'єктів господарювання. Спостерігалось певне зменшення її з 32,0% в 2006 р. до 29,5% в 2009 р. (на 2,5 в.п.). Значно зросло значення таких ВЕД, як операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям – з 18,0% в 2006р. до 21,2% в 2009р. (на 3,2 в.п.); сільське господарство, мисливство, лісове господарство – з 14,2% в 2006 р. до 13,1% в 2009 р. (зменшення на 1,1 в.п.); промисловість – з 13,7% в 2006 р. до 13,0% в 2009 р. (зменшення на 0,7 в.п.); будівництво – з 9,1% в 2006 р. до 9,8% в 2009 р. (зростання на 0,7 в.п.). Схожа пріоритетність ВЕД простежувалася і для малих підприємств за виключенням хіба, що сільського господарства, мисливства, лісового господарства в 2006р., питома вага якого склала лише 4,7%.

Що стосується галузевої структури кількості фізичних осіб-підприємців, то, незважаючи на певне зменшення з 70,8% в 2006 р. до 64,5% в 2009 р. (на 6,3 в.п.), беззаперечним лідером є торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку. З кожним роком періоду зростала і роль операцій з нерухомим майном, оренди, інжинірингу та надання послуг підприємцям – з 5,0% в 2006р. до 8,0% в 2009 р. (на 3 в.п.); промисловості – з 5,1% в 2006р. до 6,2% в 2009 р. (на 1,1 в.п.). Простежувалося незначне зростання діяльності транспорту та зв'язку – з 8,3% в 2006 р. до 8,4% в 2009 р. (на 0,1 в.п.).

Не дивлячись на зміну класифікації видів економічної діяльності, не важко побачити схожість тенденцій галузевої структури кількості суб'єктів підприємницької діяльності за 2010-2013 рр. (рис. 2) в порівнянні з 2006-2009 рр. Так, для суб'єктів підприємницької діяльності, оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів залишилися основною сферою діяльності. Слід правда відзначити щорічне

- - Сільське господарство, мисливство, лісове господарство
- ▣ - Промисловість
- ▤ - Будівництво
- ▥ - Торгівля; ремонт автом., побут. виробів та предметів особистого вжитку
- ▧ - Діяльність готелів та ресторанів
- ▨ - Діяльність транспорту та зв'язку
- - Фінансова діяльність
- ▩ - Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям
- - Освіта
- - Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги
- ▬ - Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту
- - Інші

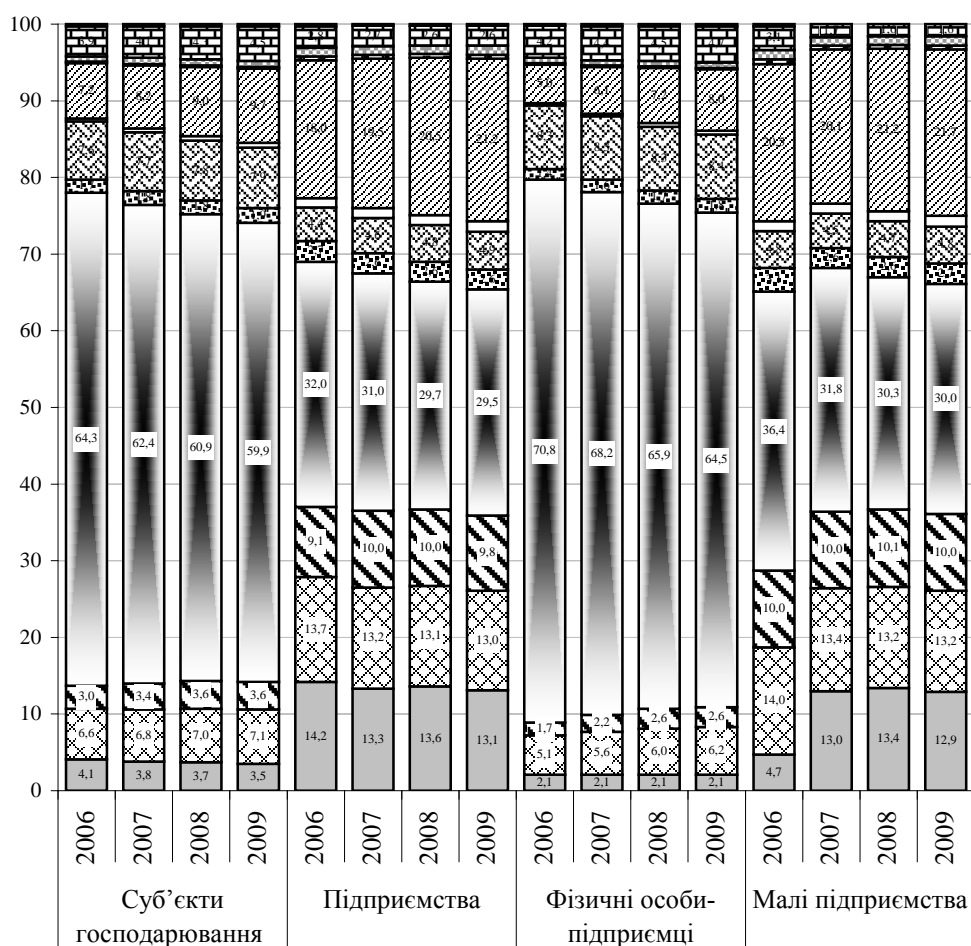

Рис. 1. Галузева структура кількості суб'єктів підприємницької діяльності за 2006 - 2009рр. (КВЕД - 2005)
 [представлені рисунки даного періоду базуються на основі даних 5, 7].

зменшення її питомої ваги як для: суб'єктів господарювання – з 54,8% в 2010 р. до 51,7% в 2013 р. (на 3,1 в.п.), підприємств – з 29,1% в 2010 р. до 28,1% в 2013 р. (на 1 в.п.), фізичних осіб-підприємців – з 60,2% в 2010 р.

до 58,7% в 2013р. (на 1,5 в.п.), так і для малих підприємств – з 29,6% в 2010 р. до 28,5% в 2013 р. (на 1,5 в.п.).

Для суб'єктів господарювання в якості пріоритетних були промисловість на рівні 7,0%, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – зменшення з 6,7% в 2010 р. до 5,4% в 2013р. (на 1,3 в.п.), надання інших видів послуг – зменшення з 5,9% в 2010 р. до 4,5% в 2013 р. (на 1,4 в.п.) та незначне зростання професійної, наукової та технічної діяльності – з 5,5% в 2010 р. до 5,6% в 2013 р. (на 0,1 в.п.).

Протягом даного періоду галузева структура кількості підприємств і малих підприємств зокрема, залишалася дуже схожою. Важливе значення для них мали: сільське, лісове та рибне господарство на рівні 12,5%; промисловість – 11,9%; будівництво – 9,8%, професійна, наукова та технічна діяльність – 8,7%, операції з нерухомим майном – 8,3%.

Фізичні особи-підприємці зосереджувалися, окрім оптової та роздрібно-ї торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів, в транспорті, складському господарстві, поштовій та кур'єрській діяльності – зменшення з 7,3% в 2010 р. до 5,7% в 2013 р. (на 1,6 в.п.), наданні інших видів послуг – з 6,8% в 2010 р. до 5,4% в 2013 р. (зменшення на 1,4 в.п.), промисловості – зменшення з 5,8% в 2010р. до 5,4% в 2013р. (на 0,4 в.п.) та в професійній, науковій та технічній діяльності – з 4,9% в 2010 р. до 4,7% в 2013 р. (на 0,2 в.п.).

Аналізуючи структуру кількості суб'єктів підприємницької діяльності, слід відзначити значно переважаючу сферу послуг. Протягом 2006-2013 рр. спостерігалось певне нерівномірне зменшення кількості суб'єктів господарювання сфери послуг з 86,3% в 2006 р. до 85,8% в 2013 р. (на 0,5 в.п.), зростання кількості підприємств з 63,0% в 2006 р. до 65,6% в 2013 р. (на 2,6 в.п.). Що стосується малих підприємств, то їх кількість, на відміну від підприємств, скоротилася з 71,3% в 2006 р. до 66,5% в 2013 р. (на 4,8 в.п.). Фізичні особи-підприємці віддавали й звичайно віддають перевагу сфері послуг і якщо вона протягом 2006-2009 рр. зменшувалася з 91,1% в 2006 р. до 89,1% в 2009 р. (на 2 в.п.), то уже починаючи з 2010 р. вона зростала з 90,5% до 91,7% в 2013 р., або на 1,2 в.п.

Але, слід відзначити саме схожість тенденцій, адже зведені коефіцієнти структурних зрушень в кількості суб'єктів підприємницької діяльності України за 2006-2009 та 2010-2013рр. (табл. 1) справляють не таке однозначне враження:

–Зведені коефіцієнти для суб'єктів господарювання показують більші структурні зрушення в 2010-2013 рр., ніж в 2006-2009 рр. При цьому, обережнішу оцінку сили структурних зрушень дають квадратичний коефіцієнт (різниця між періодами – 0,2 в.п.) та кут повороту вектор-структури (різниця між періодами – 1,1 в.п.), в свою чергу індекс Салаї (7,0 в.п.) та індекс Рязцева – Чуділіна (4,5 в.п.) відзначають найбільші відмінності в структурі.

–Зведені коефіцієнти для підприємств показують більші структурні зрушення в 2006-2009 рр., ніж в 2010-2013 рр. Обережну оцінку сили структурних зрушень дають не лише квадратичний коефіцієнт (різниця між

- - Сільське, лісове та рибне господарство
- ▨ - Промисловість
- ▩ - Будівництво
- ▧ - Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів
- ▦ - Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність
- ▤ - Тимчасове розміщування й організація харчування
- ▣ - Інформація та телекомунікації
- ▢ - Надання інших видів послуг
- - Фінансова та страхова діяльність
- ▧ - Операції з нерухомим майном
- ▦ - Професійна, наукова та техн. діяльність
- ▤ - Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування
- ▣ - Освіта
- ▢ - Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги
- - Мист-во, спорт, розваги, відпочинок

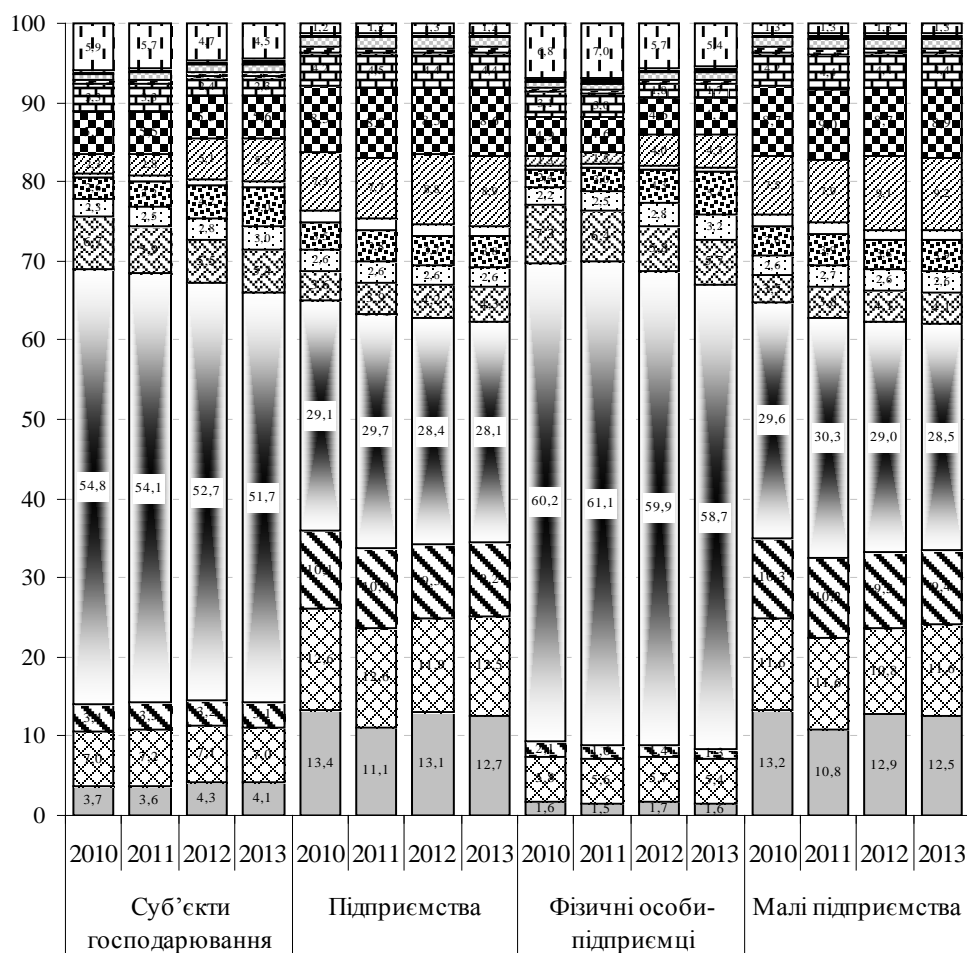

Рис. 2. Галузева структура кількості суб'єктів підприємницької діяльності за 2010-2013рр. (КВЕД - 2010)
 [представлені рисунки даного періоду базуються на основі даних 6, 8].

періодами – 1,4 в.п.) та кут повороту вектор-структури (різниця між періодами – 1,6 в.п.), але й індекс Салаї (2,4 в.п.) та індекс Рябцева – Чуділіна (1,9 в.п.).

Таблиця 1

Зведені коефіцієнти структурних зрушень в кількості суб'єктів підприємницької діяльності України за 2006-2009 та 2010-2013 рр.

Коефіцієнти	2006-2009 рр.		2010-2013 рр.	
	Фактичні	Нормалізовані, %	Фактичні	Нормалізовані, %
Суб'єкти господарювання				
Лінійний коефіцієнт	0,0083	5,0	0,0096	7,2
Квадратичний коефіцієнт	0,0150	3,7	0,0143	3,9
Індекс Салаї	0,0875	8,8	0,1580	15,8
Індекс Рябцева – Чуділіна	0,0669	6,7	0,1121	11,2
Кут повороту вектор-структури	3°	1,7	5°	2,8
Підприємства				
Лінійний коефіцієнт	0,0078	4,7	0,0041	3,0
Квадратичний коефіцієнт	0,0126	3,1	0,0061	1,7
Індекс Салаї	0,0733	7,3	0,0492	4,9
Індекс Рябцева – Чуділіна	0,0547	5,5	0,0363	3,6
Кут повороту вектор-структури	6°	3,3	3°	1,7
Фізичні особи – підприємці				
Лінійний коефіцієнт	0,0105	6,3	0,0098	7,4
Квадратичний коефіцієнт	0,0207	5,1	0,0139	3,8
Індекс Салаї	0,1385	13,8	0,2139	21,4
Індекс Рябцева – Чуділіна	0,1018	10,2	0,1497	15,0
Кут повороту вектор-структури	3°	1,7	5°	2,8
Малі підприємства				
Лінійний коефіцієнт	0,0158	9,5	0,0041	3,1
Квадратичний коефіцієнт	0,0307	7,5	0,0064	1,8
Індекс Салаї	0,3347	33,5	0,0477	4,8
Індекс Рябцева – Чуділіна	0,1780	17,8	0,0351	3,5
Кут повороту вектор-структури	13°	7,2	3°	1,7

*Розраховано автором за даними статистичних збірників та інших джерел статистичної інформації [5-8].

– Найбільші відмінності в структурі спостерігалися протягом 2006-2009 рр. для малих підприємств. Досить яскраво відображають дану ситуацію Індеси Салаї (різниця 28,7 в.п.) та Рябцева – Чуділіна (різниця 14,3 в.п.).

– Фізичні особи-підприємці зазнали вагоміших структурних зрушень в 2010-2013рр. Про що свідчать індекс Салаї в розмірі 21,4% та індекс Рябцева – Чуділіна – 15,0%, які зросли порівняно з 2006-2009 рр. на 7,6 та 4,8 в.п. відповідно.

Розглядаючи галузеву структуру кількості зайнятих працівників на суб'єктах підприємницької діяльності в 2006-2009 рр. (рис. 3) слід відзначити спершу той факт, що вже торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку для суб'єктів господарювання (в середньому 30,4%), підприємств (14,4%) та малих підприємств (25,2%) зокрема, не відіграє основної ролі, на відміну від фізичних осіб-підприємців, хоча й зменшилася для них з 70,9% в 2006 р. до 66,4% в 2009 р. (на 4,5 в.п.).

Зайнятість працівників на суб'єктах господарювання розподілилася протягом даного періоду за ВЕД наступним чином: за негативної тенденції – в промисловості на рівні 30,1%, сільському господарстві, мисливстві, лісовому господарстві – 7,9%, будівництві – 5,6%, а також при зростанні – в діяльності транспорту та зв'язку – на рівні 11,1%, операціях з нерухомим майном, оренді, інжинірингу та наданні послуг підприємцям – 8,3%.

Зайнятість на підприємствах в основному була зосереджена в промисловості на рівні 39,7%. Негативним моментом слід відзначити поступове зменшення її протягом даного періоду на 2,9 в.п.. Зростала роль діяльності транспорту та зв'язку з 11,9% в 2006р. до 13,2% в 2009р. (1,3 в.п.), операцій з нерухомим майном, оренди, інжинірингу та надання послуг підприємцям з 9,0% до 11,0% відповідно, або на 2 в.п.

Стосовно малих підприємств необхідно відзначити, в першу чергу, зростання питомої ваги операцій з нерухомим майном, оренди, інжинірингу та надання послуг підприємцям з 18,5% до 20,6% (на 2,1 в.п.), зростання частки будівництва з 10,8% до 11,7% (на 0,9 в.п.). Незважаючи на негативну тенденцію, досить важливе значення залишалось сільського господарства, мисливства, лісового господарства, а також промисловості.

Галузева структура кількості зайнятих працівників на суб'єктах підприємницької діяльності в 2010-2013рр. (рис. 4) показує зменшення ролі оптової та роздрібною торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів в зайнятості працівників: для суб'єктів господарювання – на 1 в.п. (за питомої ваги на рівні 26,0% протягом даного періоду), для фізичних осіб-підприємців – на 2,4 в.п. (60,2%), для малих підприємств – на 1,9 в.п. (24,9%), і лише для підприємств спостерігалось незначне зростання даного ВЕД на 0,4% в.п. за питомої ваги на рівні 15,4%.

Сільське господарство, мисливство, лісове господарство; промисловість; будівництво, а також транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність виділені КВЕД-2010 можемо порівняти з періодом 2006-2009 рр. за КВЕД-2005, оскільки вони схожі за змістом. При зростанні ролі промисловості протягом 2010-2013 рр. з 29,9% до 31,9% для суб'єктів господарювання, з 37,8% до 39,5% для підприємств, з 16,7% до 17,2% для малих підприємств, можна стверджувати про відновлення її втраченої ролі протягом попереднього періоду. Це стосується і сільського господарства, мисливства, лісового господарства, яке повністю повернуло свої позиції для малих підприємств і спостерігалась позитивна тенденція для інших. Не така оптимістична картина із зайнятістю в сфері будівництва, оскільки протягом 2006-2013 рр. простежувалась в цілому негативна

- - Сільське господарство, мисливство, лісове господарство
- ▣ - Фінансова діяльність
- ▤ - Промисловість
- ▥ - Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям
- ▧ - Будівництво
- ▨ - Освіта
- ▩ - Торгівля; ремонт автом., побут. виробів та предметів особис. вжитку
- - Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги
- - Діяльність готелів та ресторанів
- ▬ - Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту
- ▭ - Діяльність транспорту та зв'язку
- - Інші

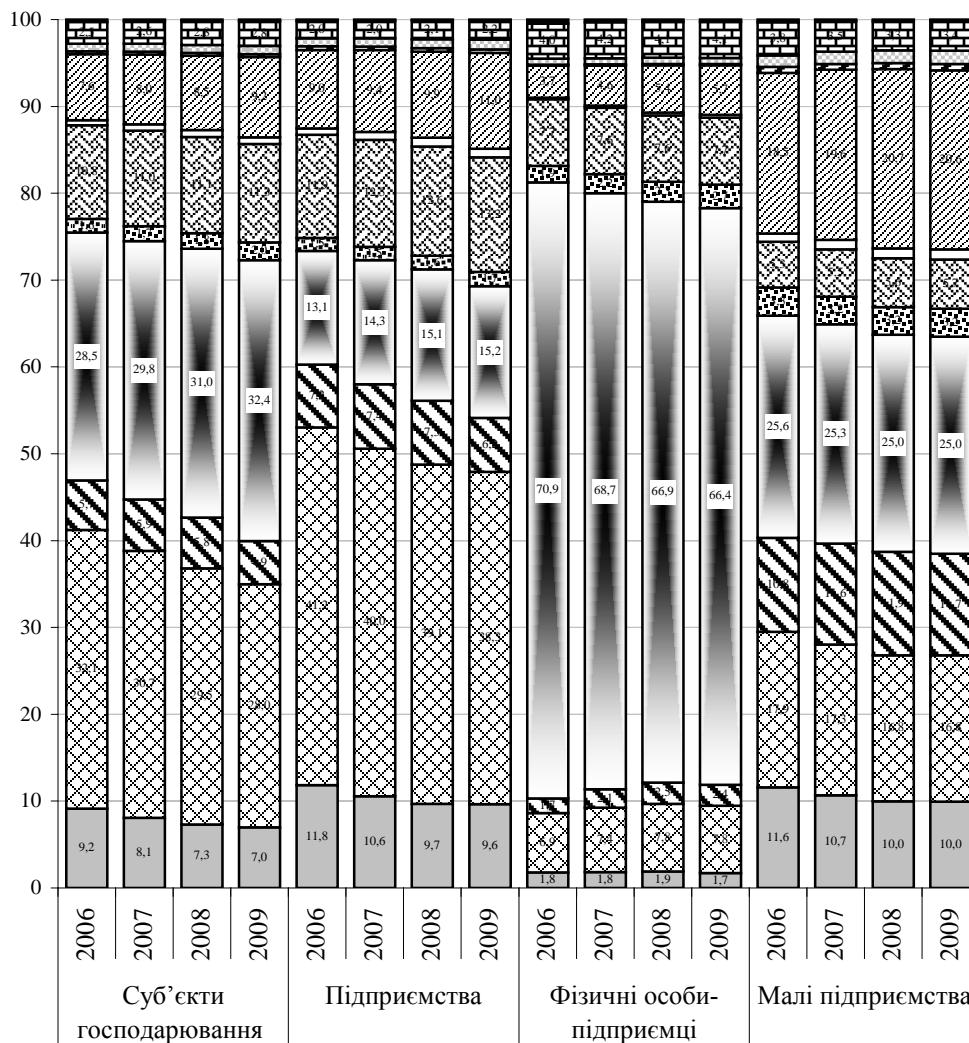

Рис. 3. Галузева структура кількості зайнятих працівників на суб'єктах підприємницької діяльності в 2006 - 2009рр. (КВЕД - 2005).

тенденція за виключенням хіба, що фізичних осіб-підприємців (зростання на 0,7 в.п.) та малих підприємств (зростання на 0,9 в.п.) протягом 2006-

2009 рр. Що стосується транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності, то цей ВЕД продовжує відігравати важливу роль в забезпеченні зайнятості населення, хоча й частка його зменшилася порівняно з 2006-2009рр.

Аналізуючи структуру кількості зайнятих працівників на суб'єктах підприємницької діяльності в 2006-2013 рр., слід відзначити вагому роль сфери послуг в забезпеченні зайнятості населення, особливо фізичними особами-підприємцями, хоча й спостерігається нерівномірне зменшення її з 89,7% в 2006р. до 89,4% в 2013 р. (на 0,3 в.п.). Не зважаючи на певне відставання від сфери послуг, суб'єкти господарювання виробничої сфери відіграють важливу соціальну роль в забезпеченні зайнятості населення. Попри негативну тенденцію в період 2006-2009 рр., де скорочення склало 7 в.п., починаючи з 2010 р. їхня роль посилилася з 42,1% до 43,5%, або на 1,4 в.п. Схожа тенденція простежується і з малими підприємствами, правда, якщо сфера послуг для суб'єктів господарювання складала в середньому 56,8% за 2006-2013 рр., то для малих підприємств вона склала відповідно 61,4%. Що стосується всіх підприємств, то у виробничій сфері зосереджено вже понад 50% зайнятих працівників, а саме відбулося зростання з 52,9% в 2010 р. до 53,8% в 2013 р. (на 0,9 в.п.), правда на тлі щорічного скорочення з 60,3% в 2006 р. до 54,1% в 2009 р.

Зведені коефіцієнти структурних зрушень в кількості зайнятих працівників на суб'єктах підприємницької діяльності України за 2006-2009 та 2010-2013 рр. (табл. 2) показують наявність таких зрушень в структурі, хоча й неоднозначно характеризують їх силу. Для суб'єктів господарювання індекс Салаї (17,4%) та індекс Рябцева – Чуділіна (10,2%) показали значніші структурні зрушення в 2010-2013 рр., але лінійний коефіцієнт (4,6%), квадратичний коефіцієнт (2,4%) та кут повороту вектор-структури (2,2%) навпаки. Така ситуація також склалася як для підприємств в цілому, так і малих підприємств зокрема. Лише для фізичних осіб-підприємців зведені коефіцієнти, за виключенням квадратичного, однозначно вказують на дещо більші зрушення в структурі кількості зайнятих протягом 2010-2013 рр.

Ситуацію, яка склалася, можна пояснити більшою чутливістю індексів Салаї та Рябцева-Чуділіна до структурних зрушень.

Галузева структура обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) (РП) суб'єктами підприємницької діяльності за 2006-2009 рр. представлена на рис. 5. Де торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку, в тій чи іншій мірі, для різних суб'єктів підприємницької діяльності, займає основне місце. Так, якщо для суб'єктів господарювання – на рівні 46,4% (зменшення на 2,7 в.п.), для підприємств – на рівні 44,9% (зменшення на 2,7 в.п.), для малих підприємств – 62,4% (зменшення на 7,2 в.п.), то вже для фізичних осіб-підприємців – на рівні 69,0% (зменшення на 6,4 в.п.). Друге місце зайняла промисловість на рівні 30,7% для суб'єктів господарювання (зменшення на 0,4 в.п.), 32,2% для підприємств (зменшення на 0,3 в.п.), 7,9% для фізичних осіб-підприємців (зростання на 1,5 в.п.), 9,1% для малих підприємств (зростання на 1,1 в.п.). Також слід відзначити зростання ролі операцій з нерухомим майном, оренди,

- - Сільське, лісове та рибне господарство
- ▨ - Промисловість
- ▩ - Будівництво
- - Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів
- ▨ - Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність
- ▩ - Тимчасове розміщування й організація харчування
- ▨ - Інформація та телекомунікації
- ▩ - Надання інших видів послуг
- - Фінансова та страхова діяльність
- ▨ - Операції з нерухомим майном
- ▩ - Професійна, наукова та техн. діяльність
- ▨ - Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування
- ▩ - Освіта
- ▨ - Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги
- - Мистецтво, спорт, розваги, відпочинок

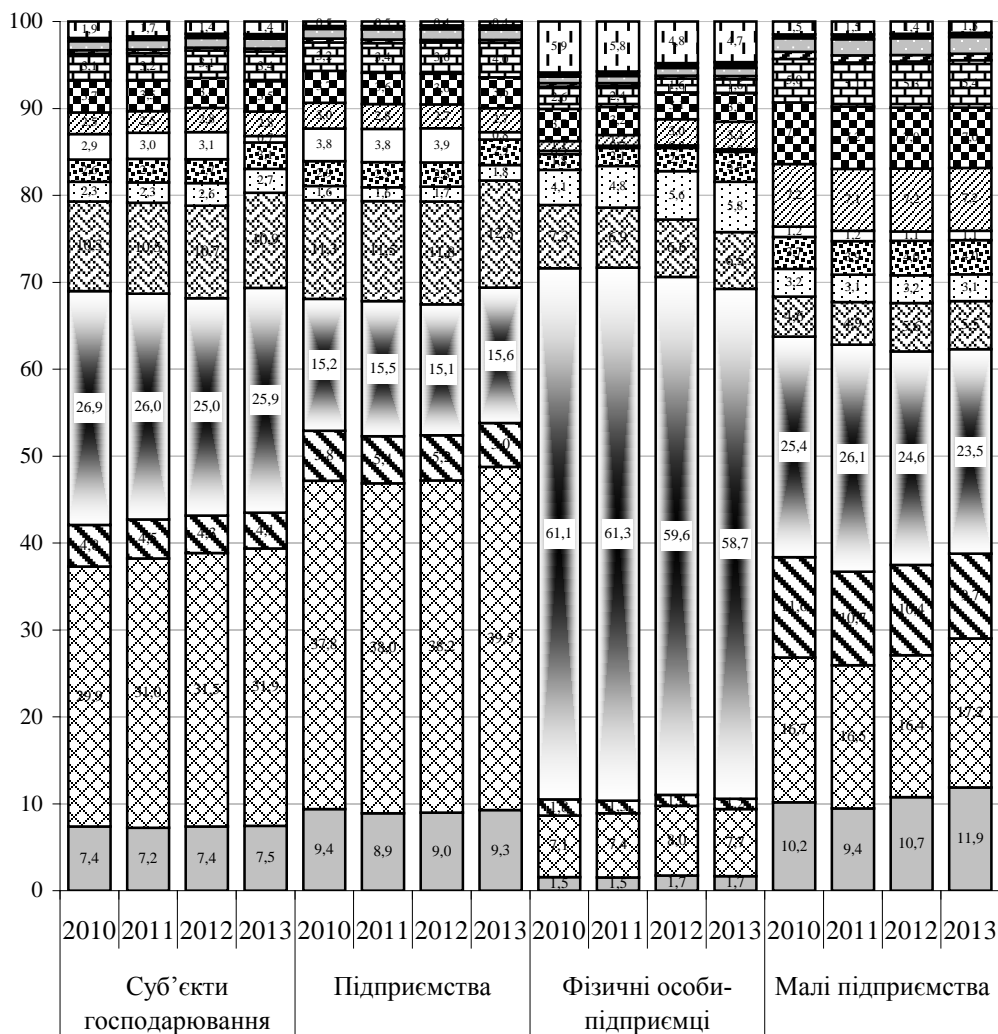

Рис. 4. Галузева структура кількості зайнятих працівників на суб'єктах підприємницької діяльності в 2010-2013рр. (КВЕД - 2010).

інжинірингу та надання послуг підприємцям для фізичних осіб-підприємців з 5,6% в 2006 р. до 9,5% в 2009 р. (на 3,9 в.п.) і для малих підприємств з 8,2% в 2006 р. до 12,3% в 2009 р. (на 4,1 в.п.).

Таблиця 2

Зведені коефіцієнти структурних зрушень в кількості зайнятих працівників на суб'єктах підприємницької діяльності України за 2006-2009 та 2010-2013 рр.

Коефіцієнти	2006-2009рр.		2010-2013рр.	
	Фактичні	Нормалізовані, %	Фактичні	Нормалізовані, %
Суб'єкти господарювання				
Лінійний коефіцієнт	0,0118	7,1	0,0061	4,6
Квадратичний коефіцієнт	0,0183	4,5	0,0088	2,4
Індекс Салаї	0,0938	9,4	0,1736	17,4
Індекс Рябцева – Чуділіна	0,0830	8,3	0,1018	10,2
Кут повороту вектор-структури	8°	4,4	4°	2,2
Підприємства				
Лінійний коефіцієнт	0,0103	6,2	0,0058	4,3
Квадратичний коефіцієнт	0,0143	3,5	0,0096	2,6
Індекс Салаї	0,0817	8,2	0,1775	17,7
Індекс Рябцева – Чуділіна	0,0740	7,4	0,0938	9,4
Кут повороту вектор-структури	6°	3,3	4°	2,2
Фізичні особи – підприємці				
Лінійний коефіцієнт	0,0080	4,8	0,0087	6,5
Квадратичний коефіцієнт	0,0149	3,6	0,0115	3,2
Індекс Салаї	0,1504	15,0	0,1885	18,8
Індекс Рябцева – Чуділіна	0,1104	11,0	0,1418	14,2
Кут повороту вектор-структури	2°	1,1	3°	1,7
Малі підприємства				
Лінійний коефіцієнт	0,0064	3,8	0,0057	4,3
Квадратичний коефіцієнт	0,0091	2,2	0,0086	2,4
Індекс Салаї	0,0646	6,5	0,0576	5,8
Індекс Рябцева – Чуділіна	0,0529	5,3	0,0488	4,9
Кут повороту вектор-структури	4°	2,2	5°	2,8

*Розраховано автором за даними статистичних збірників та інших джерел статистичної інформації [5-8].

Період 2010-2013 рр. характеризується своєю галузевою структурою обсягу РП суб'єктами підприємницької діяльності (рис. 6), хоча й простежується певна схожість з попереднім періодом. Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів хоча й за певного зменшення, все ж продовжувала займати основне місце в структурі РП. Так для суб'єктів господарювання – на рівні 40,6%, підприємств – 39,2%,

- - Сільське господарство, мисливство, лісове господарство
- ▨ - Промисловість
- ▩ - Будівництво
- ▧ - Торгівля; ремонт автом., побут. виробів та предметів особистого вжитку
- ▦ - Діяльність готелів та ресторанів
- ▥ - Діяльність транспорту та зв'язку
- - Фінансова діяльність
- ▩ - Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям
- ▨ - Освіта
- ▧ - Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги
- ▦ - Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту
- - Інші

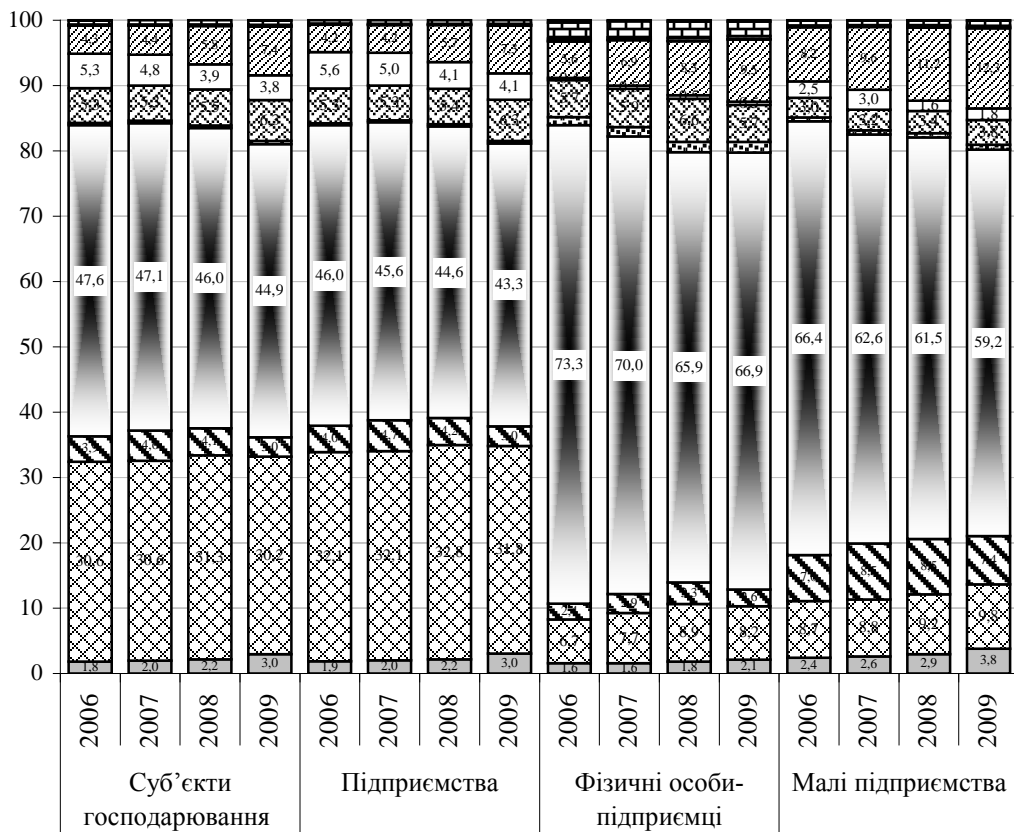

Рис. 5. Галузева структура обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктами підприємницької діяльності за 2006-2009рр. (КВЕД - 2005).

фізичних осіб-підприємців – 62,6% і для малих підприємств – на рівні 56,6%. Варто зазначити певні відмінності з попереднім періодом, зокрема позитивну тенденцію ролі промисловості та будівництва. Для суб'єктів господарювання: промисловість – з 31,8% в 2010р. до 34,5% в 2013 р. (на 2,7 в.п.), будівництво – з 2,8% до 3,3% відповідно (на 0,5 в.п.). Для підприємств: промисловість – з 33,5% до 36,4% (на 2,9 в.п.), будівництво – з 2,8% до 3,5% (на 0,7 в.п.).

- Сільське, лісове та рибне господарство
- Промисловість
- Будівництво
- Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів
- Транспорт, складське господарство, пошта та кур'єрська діяльність
- Тимчасове розміщення й організація харчування
- Інформація та телекомунікації
- Надання інших видів послуг
- Фінансова та страхова діяльність
- Операції з нерухомим майном
- Професійна, наукова та техн. діяльність
- Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування
- Освіта
- Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги
- Мистецтво, спорт, розваги, відпочинок

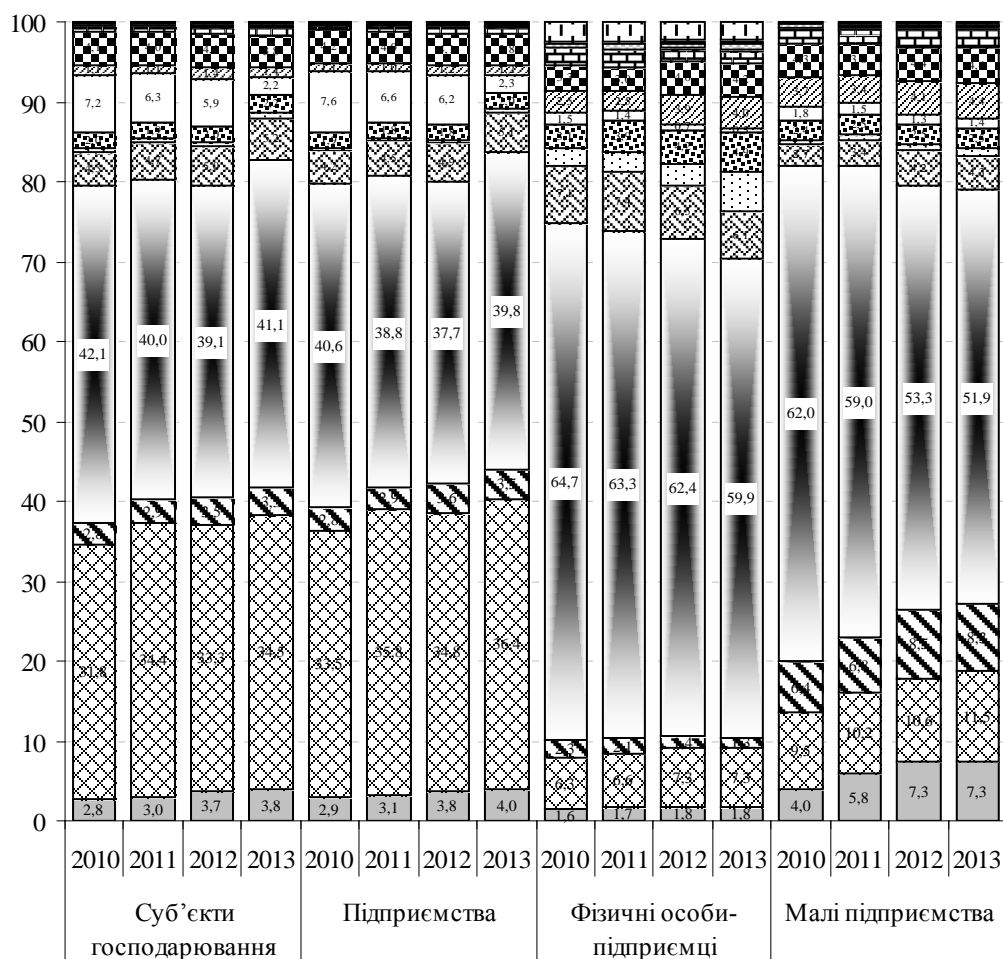

Рис. 6. Галузева структура обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктами підприємницької діяльності за 2010-2013рр. (КВЕД – 2010).

Для малих підприємств: промисловість – з 9,5% до 11,5% (на 2,0 в.п.), будівництво – з 6,4% до 8,3% (на 1,9 в.п.). Для фізичних осіб-підприємців:

при зростанні промисловості з 6,3% в 2010 р. до 7,3% в 2013 р. (на 1 в.п.), спостерігалось певне зменшення частки будівництва на 1 в.п. до рівня 1,3%. Також слід звернути увагу на зростання ролі фінансової та страхової діяльності. Правда, в 2013 р. частка її значно скоротилася до рівня 2,2%, або на 5 в.п. порівняно з 2010 р. для суб'єктів господарювання. Ще більшого скорочення зазнала фінансова та страхова діяльність підприємств – з 7,6% до 2,3% (на 5,3 в.п.).

Отже, позитивним явищем 2010-2013рр. стало зростання ролі реального сектору економіки з одночасним скороченням сфери оптової та роздрібною торгівлі, окремо слід відзначити поступове зростання сектору інформації та телекомунікацій. Останніми роками зростає також частка сільського, лісового та рибного господарства в РП малих підприємств (з 4,0% в 2010 р. до 7,3% в 2013 р., або на 3,3 в.п.).

Аналізуючи структуру обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктами підприємницької діяльності в 2006-2013 рр., слід відзначити створення основної частки реалізованої продукції сферою послуг, хоча й роль виробничої сфери, за виключенням фізичних осіб-підприємців, з кожним роком зростає. Для суб'єктів господарювання виробнича сфера зросла з 36,3% в 2006 р. до 41,6% в 2013 р. (5,3 в.п.), хоча й в 2009 р. простежувалося незначне її зменшення. Схожа ситуація була і з РП підприємств, так, якщо в 2006-2009 рр. виробнича сфера займала в середньому 38,4%, то уже в 2010-2013 рр. зросла до 41,8%, або на 3,4 в.п. Для фізичних осіб-підприємців в цілому, за позитивної тенденції в окремих періодах, частка виробничої сфери зменшилася з 12,5% до 10,4% (на 2,1 в.п.). Частка РП малих підприємств виробничої сфери протягом 2006-2013 рр. щорічно зростала, окрім 2010 р. (зменшення на 1,1 в.п. порівняно з попереднім роком), з 18,1% в 2006р. до 27,1% в 2013р., або на 9 в.п.

Зведені коефіцієнти структурних зрушень в обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктами підприємницької діяльності України за 2006-2009 та 2010-2013 рр. показали відчутніші структурні зрушення протягом 2010-2013рр. як в цілому для суб'єктів господарювання, так і для підприємств, фізичних осіб-підприємців, малих підприємств зокрема (табл. 3).

Таблиця 3

Зведені коефіцієнти структурних зрушень в обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктами підприємницької діяльності України за 2006-2009 та 2010-2013 рр.

Коефіцієнти	2006-2009 рр.		2010-2013 рр.	
	Фактичні	Нормалізовані, %	Фактичні	Нормалізовані, %
Суб'єкти господарювання				
Лінійний коефіцієнт	0,0091	5,5	0,0084	6,3
Квадратичний коефіцієнт	0,0138	3,4	0,0154	4,2
Індекс Салаї	0,1504	15,0	0,2204	22,0
Індекс Рябцева – Чуділіна	0,1259	12,6	0,1429	14,3
Кут повороту вектор-структури	4°	2,2	6°	3,3

Коефіцієнти	2006-2009 рр.		2010-2013 рр.	
	Фактичні	Нормалізовані, %	Фактичні	Нормалізовані, %
Підприємства				
Лінійний коефіцієнт	0,0092	5,5	0,0086	6,5
Квадратичний коефіцієнт	0,0137	3,4	0,0163	4,5
Індекс Салаї	0,1509	15,1	0,2208	22,1
Індекс Рябцева – Чуділіна	0,1265	12,7	0,1369	13,7
Кут повороту вектор-структури	4°	2,2	7°	3,9
Фізичні особи - підприємці				
Лінійний коефіцієнт	0,0114	6,8	0,0113	8,5
Квадратичний коефіцієнт	0,0222	5,4	0,0165	4,5
Індекс Салаї	0,1461	14,6	0,2273	22,7
Індекс Рябцева – Чуділіна	0,1211	12,1	0,1843	18,4
Кут повороту вектор-структури	4°	2,2	4°	2,2
Малі підприємства				
Лінійний коефіцієнт	0,0133	8,0	0,0140	10,5
Квадратичний коефіцієнт	0,0247	6,0	0,0289	7,9
Індекс Салаї	0,1384	13,8	0,1451	14,5
Індекс Рябцева – Чуділіна	0,1199	12,0	0,1251	12,5
Кут повороту вектор-структури	5°	2,8	7°	3,9

*Розраховано автором за даними статистичних збірників та інших джерел статистичної інформації [5-8].

Необхідно зазначити узгодженість всіх нормалізованих зведених коефіцієнтів хіба, що для фізичних осіб-підприємців спостерігається незначне відхилення від загального напрямку зміни структури за квадратичним коефіцієнтом (зменшення в 2010-2013рр. на 0,9 в.п. порівняно з 2006-2009 рр.) та показником кута повороту вектор-структури (змін не відбулося).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Дослідження тенденцій галузевих структурних зрушень розвитку підприємницького сектору України свідчать про неефективну структуру його розвитку. Попри схожість із загальносвітовими тенденціями щодо зростаючої ролі сфери послуг за рахунок виробничої сфери, дана структура не задовольняє як потреб національної економіки, так і населення, в створенні необхідної кількості та якості кінцевої продукції, яка відповідала б попиту та ринкам збуту.

Створення раціональної галузевої структури підприємницького сектору для ефективного функціонування національної економіки можливе завдяки новій структурній політиці держави, адже ринкова система не спроможна самостійно її сформувати. Дана політика повинна сприяти подоланню галузевих структурних диспропорцій, взаємоузгодженню інтересів держави й підприємницького сектору та активізації інноваційної діяльності у високотехнологічних галузях економіки, що підвищить її конкурентоздатність.

Література

1. Сайт Організації Об'єднаних Націй в Україні. – <http://www.un.org.ua/ua/what-rio>.
2. Казинец Л.С. Темпы роста и структурные сдвиги в экономике. – М, 1980. – С. 161-162.
3. Энциклопедия статистических терминов в 8 томах. Методологические основы статистики. Том 1. – М., 2011. – С. 142.
4. Рябцев В.М., Чудилин Г.И. Структурно-динамический анализ индикаторов инвестиционного климата в Самарской области // Вопросы статистики, 2002. – №3. – С. 32.
5. Статистичний збірник "Діяльність суб'єктів господарювання" / за редакцією І.М. Жука. – Державна служба статистики України. - К.: 2010. – 454 с., с. 38.
6. Статистичний збірник "Діяльність суб'єктів господарювання" / за редакцією І.М. Жука. – Державна служба статистики України. – К.: 2013. – 840 с.
7. Статистичний збірник "Діяльність суб'єктів малого підприємництва" / за редакцією І.М. Жука. – Державна служба статистики України. – К.: 2011. – 204 с.
8. Дані сайту Державної служби статистики України. – <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Abstract

Lukashchuk V.V.

Branch structural shifts in development of a business sector of Ukraine

The article presents a research of branch structural shifts in development of a business sector of Ukraine for 2006-2013 years. Here is not only defined the specific weight of separate components and a tendency of their development, but also offered the summary quantitative characteristic of structural shifts in time and space.